

# Henk Holterman tekenaar, aquarellist, etser, schilder (1911 – 1986)

Eddy ter Braak





**Mogelijk heeft u wel eens tekeningen gezien van Lochemse gebouwen en Lochemse plekjes, zoals op de linker pagina afgebeeld, in deze stijl met die kenmerkende gekartelde rand. Niet allemaal, maar toch de meeste zijn gesigneerd met 'H. Holterman'. Hij moet er in de loop der jaren veel hebben gemaakt. Hoeveel, dat weten we niet, omdat ze niet allemaal bekend zijn. Maar dat het er veel moeten zijn, is ons wel duidelijk.**

**Tot nu toe was bij het Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem niet bekend wie achter de naam H. Holterman schuil gaat. Niemand kon ons tot nu toe meer vertellen, dan dat hij rond 1950 een particuliere uitleenbibliotheek had op de hoek van de Gudulastraat en 't Ei. Waar die voorletter 'H.' voor staat, dat weet men niet.**



Een gedeelte van de Oosterwal geschilderd door H. Holterman. Links het huisje van Hendrikus Holterman en zijn gezin.

### **Zoektocht naar H. Holterman**

Het viel niet mee om hem op het spoor te komen. Ik ging ervan uit dat hij uit Lochem moest komen, gezien de vele tekeningen met Lochem als onderwerp. Maar zeker was dat niet. De oude bevolkingsregisters (in te zien tot 1939) gaven wel wat mogelijkheden, maar leidden niet duidelijk naar een bepaalde persoon.

Wel hebben we op de Veldmaat, het onderkomen van het genootschap, een schilderijtje van de Oosterwal met een aantal kleine huisjes. En aan die Oosterwal blijkt rond 1900 links naast die kleine huisjes Hendrikus Holterman, was-knecht bij wasserij Ten Hoopen, te hebben gewoond. Maar hij bleek niet de bewuste tekenaar te zijn. Wel had hij drie zonen met een 'H' in de naam: Hendrikus, Herman en Hendrik Jan. Eén van hen zou het kunnen zijn. Hendrik Jan leek me daarvoor de meest aangewezen persoon, omdat er ook tekeningen met afbeeldingen uit Apeldoorn van H. Holterman bekend zijn. En de beide zoons van Hendrik Jan zijn later naar Apeldoorn verhuisd. Hendrik Jan is uiteindelijk ook in Apeldoorn overleden. Contact met een kleinzoon van Hendrik Jan, in Apeldoorn wonend, maakte me echter duidelijk dat zijn opa niet de bewuste tekenaar was geweest. Hij wist het niet helemaal zeker, maar volgens hem ging het daarbij om een neef of een halfbroer van zijn opa. Hendrikus Holterman sr. was namelijk twee keer getrouwd geweest. Eerst met Johanna Veldink en na haar overlijden met Aaltjen Wensink. Omdat zowel Herman Holterman als opa Hendrik Jan geboren werden uit het huwelijk met Aaltjen Wensink, kon Herman geen halfbroer zijn van Hendrik Jan. Daarom kwam eigenlijk alleen nog Hendrikus jr., geboren uit het huwelijk met Johanna Veldink, als mogelijke tekenaar in aanmerking. Hendrikus jr., geboren in 1879 was op 20-jarige leeftijd uit Lochem vertrokken en na omzwervingen in 1904 in Deventer neergestreken, waar hij zijn verdere leven gewoond en als timmerman gewerkt heeft. Iets over hem als amateurschilder en tekenaar was niet te vinden.



Een nieuw telefoongesprek met de kleinzoon van Hendrik Jan in Apeldoorn leverde me gelukkig een nieuw spoor op. Deze kleinzoon, ook een Hendrik Jan, vertelde me, dat hij tekenaar H. Holterman als kind wel eens had ontmoet. Oom Henne en tante Jo kwamen af en toe bij zijn ouders op bezoek en hij kon zich ook nog de naam Ariekske van een dochtertje van hen herinneren.

Deze naam bleek de sleutel tot de oplossing. Deze bijzondere naam Ariekske leidde me op het internet naar haar dochter. En via deze dochter kwam ik in contact met Ariekske Holterman. Zij kon me vertellen, dat ze inderdaad een dochter was van tekenaar H. Holterman. Ze stuurde me meteen al onderstaande foto van Henk Holterman. Bij een bezoek aan Ariekske en haar man Wim kwam allerlei materiaal over haar vader tevoorschijn. Zij bezit nog enkele tekeningen, aquarellen en schilderijen van haar vader. Daarnaast heeft ze een aantal krantenartikelen over hem, want in Hengelo blijkt hij helemaal geen onbekende verschijning te zijn geweest. Hier was hij geen onbekende amateurschilder, maar dat feit was in de loop der jaren nooit tot Lochem doorgedrongen.



Henk Holterman zoals hij er uit zag, toen hij in Lochem woonde

### Hendrik (Henk of ook wel Henne) Holterman

Henk was de zoon van de hierboven genoemde Hendrikus jr. Dus niet de vader bleek de gezochte tekenaar te zijn, maar zijn zoon!

Hij werd in 1911 in Deventer geboren. Hier groeide hij op aan het Groenedijkje. Zijn moeder was Aleida Willemina Oortgiese. Henk volgde na de lagere school een opleiding tot timmerman aan de ambachtsschool in Deventer. Zowel op de lagere school als de ambachtsschool viel hij op door zijn tekensvaardigheid. Hij had graag een opleiding in die richting willen volgen, maar zijn vader vond dat daar geen droog brood in te verdienen was en stuurde hem naar de ambachtsschool. Het tekenen bleef hem echter boeien. In zijn vrije tijd nam hij later nog wel tekenlessen bij een vroegere leraar van hem.

Na zijn opleiding werkte hij jarenlang als timmerman in de bouw. Dat werk bracht hem o.a. tot in Rotterdam. Aan zijn tekensvaardigheid deed hij in die jaren nauwelijks iets. Daar begon hij pas weer mee, nadat hij zich in Lochem had gevestigd. Henk kwam daar terecht, omdat hij tijdens de bezetting van ons land door de Duitsers er niet voor voelde om in Duitsland te moeten gaan werken. Om daaraan te ontkomen volgde hij het advies op van een goede kennis om van baan te veranderen. Zo kwam hij er toe om in Lochem in een gehuurd pand een boekenbeurs annex ansichtenhandel te beginnen. In de oorlog werd namelijk veel gelezen, omdat men vaak binnen bleef of moest blijven en er verder nauwelijks iets te doen was. Zijn winkelbibliotheek floreerde in die

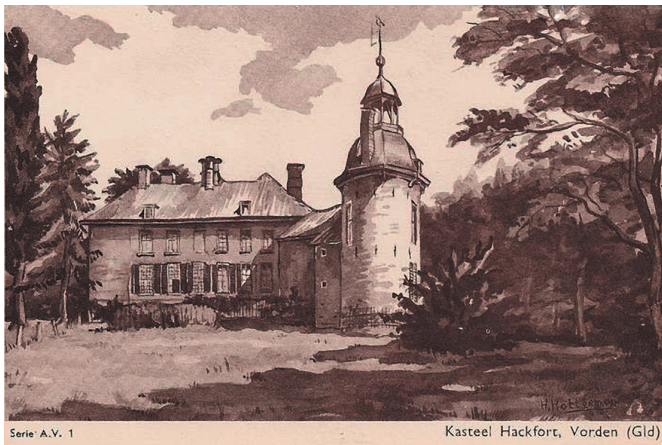
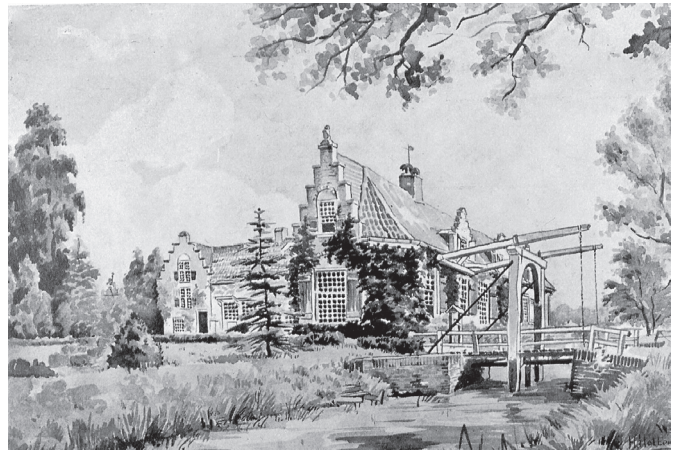
jaren daardoor goed. Henk werd uiteindelijk toch gepakt voor de arbeidsdienst en moest naar Deventer. Maar omdat zijn vrouw in verwachting was kreeg hij uitstel, dat gelukkig voor hem tot afstel verwaterde. Toen zijn ansichtkaarten met foto's van de omgeving opraakten besloot Henk zijn eigen tekeningen van Lochemse gebouwen en landschappen te gaan gebruiken. Hij nam in die tijd ook lessen in aquarelleren<sup>1</sup> in Deventer. Voor de ansichtkaarten maakte hij de kenmerkende pentekeningen, zoals ze op de eerste bladzijde van dit artikel zijn afgedrukt (meestal met het kenmerkende kartelrandje) en later ook sepiatekeningen.

Van de pentekeningen en de sepiatekeningen, bedoeld voor de ansichtkaarten, liet hij cliché's maken, waarmee de ansichtkaarten werden gedrukt. Ook liet hij twee ansichtkaartenmapjes maken met sepia-afbeeldingen<sup>2</sup> (zie beide afbeeldingen).





Hieronder ziet u drie afbeeldingen uit het mapje Lochem (de Belvédère, de Heest en de Cloese) en twee uit het mapje Kastelen (Kasteel Hackfort en Kasteel De Wildenborch).



Hij maakte ook een aantal aquarellen van Lochem en omgeving, waarvan op de volgende pagina twee voorbeelden.







Dochter Ariekske heeft er geen herinnering aan hoe haar vader tussen ongeveer 1940 en 1948 de kost verdiende. Wat ze zich goed herinnert, is dat hij vanaf 1948 aan de Gudulastraat<sup>3</sup> zijn particuliere uitleenbibliotheek en winkel voor de verkoop van boeken en schrijfwaren had. Uit zijn persoonsbewijs, dat ze nog in haar bezit heeft, blijkt dat hij in 1942 met zijn vrouw Jo Eilerts (met wie hij in datzelfde jaar in Olst getrouwd was) aan de Barchemseweg 4 in Lochem was komen wonen. Ook te lezen valt, dat het echtpaar in 1944 verhuisde naar de Frankenlaan 12, waarschijnlijk vanwege behoefte aan wat meer ruimte in verband met de komst van dochter Ariekske. In beide gevallen wordt verondersteld, dat er sprake was van inwoning.

Arie Steenhuizen, schrijver van o.a. het hoofdstuk 'Bibliotheeken' in het boek *Een eeuw burgerzin*, vermeldde daarin, dat Henk Holterman al vanaf 1940 een particuliere uitleenbibliotheek aan de Kastanjelaan onder de naam 'Boekenbeurs' had. Volgens hem zou deze bibliotheek na de Tweede Wereldoorlog verhuisd zijn naar de Gudulastraat. Volgens het persoonsbewijs van Henk Holterman verhuisde het echtpaar pas in 1948 naar



Tussen het werk van H. Holterman, dat dochter Ariekske nog in haar bezit heeft, bevindt zich ook deze met aquarel ingekleurde pentekening van de Smeestraat met de kerktoren.

de Gudulastraat 2. Daar bewoonde het echtpaar ook hier weer een deel van het pand en wel de beneden-etage, waar ook hun winkel 'Boekenbeurs' was gevestigd.

#### Na de oorlog

Na de oorlog toen de mensen weer vrij waren en niet meer zo aan huis gebonden, kwam de klad in het uitleenen. Henk en zijn vrouw Jo, ondertussen verrijkt met een tweede dochter (Hannie), zagen in hun uitleenbibliotheek en boekhandel geen echte toekomst meer liggen. Toen Henk hoorde, dat er bij Stork modelmakers werden gevraagd, ging hij solliciteren. Hij werd aangenomen. Het jaar is niet precies bekend, maar het moet omstreeks 1950 zijn geweest. Henk trok nog een paar jaar met de trein heen en weer tussen Lochem en

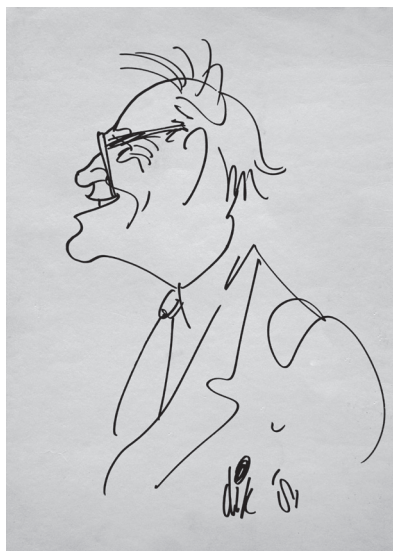


Het embleem dat op de eigenhandig gekafte boeken van Henk Holterman stond (M betekende meisjesboek).





Henk, gezeten voor een decor voor een revue van 't Stork'n Nus, in zijn hand het ontwerp voor dat decor



mevrouw Stork-Damen. Hij heeft ook nog een tijd les gehad van de Deldense kunstschilder Riemko Holtrop. Henk kwam met name door zijn teken- en schilderwerk met veel mensen in contact. Op welke wijze hij met Dik Bruynesteyn, bekend striptekenaar (o.a. van Appie Happie de voetbalheld) en cartoonist in contact is gekomen, is niet bekend. Dochter Ariekske heeft als herinnering aan de ontmoeting in 1981 nog steeds de hieronder geplaatste karikatuur van Henk Holterman in haar bezit. Deze tekening wil ik u niet onthouden.

Henk is in 1986 op bijna 75-jarige leeftijd in Hengelo overleden.

G.P.A. Frijlink omschreef zijn vroegere collega vormmaker Henk Holterman in de Hengelose Courant als:

“Een zeer bedrijvig man, die zichzelf niet eens de tijd gunde even te wachten als een collega aan een machine bezig was, waar hij ook bij wilde. Dan repte hij zich terug naar zijn werkbank om intussen nog wat anders te kunnen doen.”

<sup>1</sup>Aquarel: een met in water oplosbare verf gemaakte tekening of schilderij. De oorspronkelijk Franse benaming aquarelle kun je in het Nederlands vertalen met ‘gewassen tekening’. Het verschil met een sepiatekening zit hem in het verschil in het gebruik van de kleuren. Bij een aquarel gebruikt men meestal vele kleuren en bij een sepiatekening enkel de kleur sepia (zie hieronder).

<sup>2</sup>sepiatekening: tekening gemaakt met sepia, een inktsoort die gewonnen wordt uit de blaas van een inktvis. Door met water te verdunnen kan men met een penseel nuances in de tekening aanbrengen.

<sup>3</sup>Het pand met de uitleenbibliotheek en de winkel gevestigd op Gudulastraat 2 staat op eerste bladzijde van dit artikel afgebeeld. Op de afbeelding met de titel ‘‘t Ei’’ Lochem’ ziet u het bewuste pand aan de linkerkant. Het grote raamkozijn van de winkel is duidelijk te zien.

#### Bronnen

Bevolkingsregisters 1880 tot 1939 van:

Lochem (RAZ)

Eibergen (Ecal)

Doetinchem (Ecal)

Deventer

Apeldoorn (Coda)

Privé-archief van de familie Laarhuis-Holterman

Beeldarchief van het Historisch Genootschap Lochem Laren en Barchem

Historische krantensite Delpher